มหาเวสสันดรชาดก

โดย ลิปิกร มาแก้ว

การ แสดงธรรม มหาชาติ เวสสันดรชาดก แสดงทุกวันธรรมสวนะ ตลอดพรรษา 2564 ณ หอธรรมพระบารมี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ การบำเพ็ญอบรมเจริญบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ ในพระชาติสุดท้ายในโลกมนุษย์ ก่อนการตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ เพื่อเป็นกำลังแห่งความเพียรในการเจริญกุศล และเป็นแนวทางแก่พุทธศาสนิกชน ในการอบรมเจริญปัญญา เพื่อความไกลจากทุกข์

และเพื่อสืบสานประเพณีการแสดงธรรมที่มีมายาวนานแต่โบราณกาล หอธรรมพระบารมี ได้เรียนเชิญ รศ. ลิปิกร มาแก้ว ศิลปินล้านนา สร้างสรรค์ผลงาน มหาเวสสันดรชาดก เทคนิค หมึกญี่ปุ่น สีฝุ่นบนกระดาษสา ขนาด ๒๐๐ x ๑๒๐ เซนติเมตร เพื่อจัดแสดงสื่อความหมายตามกัณฑ์ ในบริบทคล้ายคลึงการสร้างผ้าพระบด หรือผ้าผะเหวด ที่มีมายาวนาน ปรากฏในการแสดงเทศน์มหาชาติในเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย

โดยผลงานทั้ง 14 ชิ้น เมื่อจัดแสดงครบ 3 เดือน แล้ว รศ.ลิปิกร มาแก้ว มอบแด่หอธรรมพระบารมี เพื่อจัดแสดง และเป็นประโยชน์สาธารณะต่อไป

รองศาสตราจารย์ลิปิกร มาแก้ว
หลักสูตรทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

พุทธ
ศิลปกรรม
ทุกประเภทก่อให้เกิด
ความอิ่มเอิบ
จรรโลงใจ

ประวัติและผลงาน

ชื่อ	รองศาสตราจารย์ ลิปิกร มาแก้ว
เกิด/ภูมิลำเนา	จังหวัดเชียงใหม่
ตำแหน่ง	- รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรทัศนศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา เชียงใหม่ ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๓-๔๑๔๒๕๐-๓ - ผู้อำนวยการเฮินศิลป์ใจ๋ยอง ต.บวกค้าง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	เฮินศิลป์ใจ๋ยอง ๖๔ หมู่ ๔ ต.บวกค้าง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐
โทรศัพท์ / E-mail	๐๘๑ – ๙๙๒๔๑๓๙ / lipikornart@gmail.com
ประวัติการศึกษา	- ปริญญาตรี ศบ. จิตรกรรม ศูนย์กลางสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี - ปริญญาโท ศม. ศิลปะไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาเวสสันดรชาดก

โดย ลิปิกร มาแก้ว

ตั้งธรรมหลวง
พระเวสสันดรชาดก
ศิลปะแห่งการจัดวางในข่วงแก้วอารามล้านนา

รองศาสตราจารย์ ลิปิกร มาแก้ว

พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกในล้านนานับเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อเกิดกุสโลบายนานาประการเพื่อโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน และยังก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมประเพณีสิบสองเดือนที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา พิธีกรรมที่ได้รับจากศาสนาพราหมณ์และการนับถือผี อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดต่อๆ กันมา ซึ่งในแต่ละชุมชนอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่เป็นตัวกำหนดความงามก่อให้เกิดสุนทรียะ และสุนทรียะก่อให้เกิดความศรัทธา แบบแผนในการจัดการพื้นที่ และการจัดวางอาคารศาสนสถาน เป็นไปตามระบบคติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลคติแบบพุทธ มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง เขาสัตตบริภัณฑ์ทั้งเจ็ดล้อมรอบเป็นบริวาร ศิลปะแห่งการจัดวางและจัดการพื้นที่ มีความเหมาะสม งดงาม แบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส อย่างชัดเจน อาคารทางศาสนา เช่น วิหารหลวง วิหารทิศ พระธาตุเจดีย์ อุโบสถ ศาลาบาตร เป็นต้น โดย วิหารหลวง วิหารทิศ และอุโบสถ จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระธาตุเจดีย์อยู่หลังวิหารหลวง และวิหารทิศ ตั้งอยู่แนว ทิศเหนือ-ใต้ ดังรูปแบบของแบบแผนวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นต้น

ความงาม
ก่อให้เกิด
สุนทรียะ
สุนทรียะก่อให้เกิด
ศรัทธา

ประเพณีสิบสองเดือนล้านนา ก่อเกิดงานสร้างสรรค์ของครูช่างสล่าโบราณล้านนาอย่างมากมาย ทั้งการจัดการพื้นที่และงานสร้างสรรค์เครื่องสักการะล้านนาเพื่อเป็นพุทธบูชา ประเพณีพิธรกรรมที่มีความโดดเด่นและสร้างความหมาย สัญลักษณ์ ก่อเกิดองค์รวมอันเป็นเอกภาพ ความงดงาม และสุนทรียะ คือประเพณียี่เป็ง "ยี่เป็ง" แปลว่า วันเพ็ญเดือนยี่ หรือ เดือนสิบสอง ในการนับเดือนของภาคกลาง เพราะในล้านนานับเดือนตามจันทรคติที่เร็วกว่าไปสองเดือน

ประเพณียี่เป็งในล้านนาสิ่งที่มีความสำคัญคือ การทำบุญ ฟังเทศน์ ในคติความเชื่อ มูลเหตุการเริ่มต้นของประเพณียี่เป็งในล้านนานั้น กล่าวคือ มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อในโลกหน้า ตามคัมภีร์ใบลานของล้านนา พระมาลัยเสด็จไปนรกและสวรรค์ แล้วกลับมาเทศนาแก่ผู้คน ว่าถ้าต้องการเกิดพบศาสนาพระศรีอาริยเมตไตรย จงฟังเทศน์มหาเวสันดรให้จบภายในวันเดียว จึงก่อให้เกิด "ประเพณีตั้งธรรมหลวง" หรือเทศน์มหาชาติขึ้นในประเพณียี่เป็งล้านนา และเกิดศิลปะแห่งการจัดวางในประเพณีขึ้นเช่นกัน

องค์ประกอบที่สำคัญในการตั้งธรรมหลวง หรือเทศน์มหาชาติ คือ สถานที่ องค์เทศน์ และผู้ฟังในส่วนของสถานที่ มักจะจัดภายในวัด เพราะในวัดประกอบด้วยศาสนสถานที่สำคัญเช่นวิหาร เป็นต้น วิหารในล้านนา เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ คือลักษณะของวิหารในล้านนา รูปทรงไม่ใหญ่มาก มีสัดส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์ ใช้โครงสร้างแบบชื่อม้าตั่งไหมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมล้านนา ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปิดทอง และโครงสร้างภายในประดับลายคำล้านนา บนฝาผนังเขียนภาพจิตรกรรม หรือในอดีตใช้เขียนลงบนผืนผ้า เรียกว่า "ตุงค่าว" หรือภาพพระบฏ แล้วนำมาแขวนบนผนังวิหาร เมื่อยามมีงานตั้งธรรมหลวง

ในช่วงเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์ทางด้านจิตรกรรมฝาผนังล้านนา จิตรกรรมฝาผนังล้านนาในรูปแบบสกุลช่างล้านนาได้ถูกทำลายหายไปกับยุคสมัยที่เปลี่ยนตามสมัยนิยม รัฐนิยม และศรัทธานิยม ทำให้ลักษณะ รูปแบบ รวมถึงแนวคิดของจิตรกรรมฝาผนังล้านนาก็เปลี่ยนไป เกิดเป็นสกุลช่างรูปแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากภาพประกอบสื่อสิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี ซึ่งเขียนภาพต้นแบบโดย พระเทวาภินิมมิต (ฉาย เทียมศิลปชัย) ศิลปินเอกในสมัยรัชกาลที่ ๕-๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

และองค์ประกอบที่สำคัญภายในวิหารจะมีธรรมมาสน์แบบล้านนา มีความวิจิตรงดงาม สล่าหรือช่างล้านนาจึงสร้างขึ้นเป็นรูปทรงบุษบกปราสาท ตามวรรณกรรมในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์มัทรี เนื้อหาในวรรณกรรมกล่าวถึงสิ่งใดนั้นคนล้านนามักจะจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นส่วนประกอบเสมอเพื่อให้เกิดอรรถรสในการฟังเทศน์ เช่น ตั้งแต่บริเวณหน้าวิหาร ชาวบ้านจะช่วยกันสร้างซุ้มประตูป่าและเขาวงกต ซึ่งที่มาจากกัณฑ์ทานกัณฑ์ และวนประเวศน์ เป็นต้น ด้านข้างวิหารประดับตกแต่งด้วยรั้วราชวัติไม้ไผ่ และรายล้อมด้วยต้นกล้วย ก้านมะพร้าว ตุงราว โคมผัด และโคมไฟหลากสี โดยจำลองบรรยากาศตอนพระเวสสันดร นางมัทรีและกัณหา ชาลี เดินออกจากเมือง เพื่อเข้าไปบำเพ็ญบารมีในป่าหิมพานต์ ผู้ที่จะเข้ามาทำบุญในวิหารจะต้องเดินผ่านซุ้มประตูป่าและเขาวงกต ก่อนถึงจะเข้ามาทำบุญได้ และภายในวิหารมีการตกแต่งด้วยกระดาษฉลุลายเป็นรูปข้าทาสบริวาร ม้าแก้ว ช้างแก้ว บริเวณรอบธรรมมาสน์ประดับด้วยราชวัติและเครื่องประดับอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นภาพป่าหิมพานต์ เป็นต้น ว่าดอกบัวชนิดต่างๆ ประทีปพันดวง ช่อ ธง เทียน ธูป อย่างละพันเพื่อใช้จุดในเวลาพระเทศน์ ตามจำนวนคาถาของแต่ละกัณฑ์ในแต่กัณฑ์ของมหาชาติเวสสันดรชาดกล้านนา องค์เทศน์จะใช้ท่วงทำนอง หรือเรียกตามภาษาถิ่นว่า ระบำ เสียงที่ต่างกัน แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ เสียงเล็ก เทศน์กัณฑ์ ทศพร กุมาร มัทรี ฉกษัตริย์ เสียงกลาง เทศน์กัณฑ์ วนประเวศน์ จุลพน มหาพน สักกบรรพ์ และเสียงใหญ่เทศน์กัณฑ์ชูชก มหาราช นครกัณฑ์

เมื่อผู้ฟังได้เข้ามาร่วมอยู่ในบริเวณอันเป็นปริมณฑลแห่งพิธีกรรมแล้ว รูป รส กลิ่น เสียง ที่ได้สัมผัสก่อให้เกิดความศรัทธาปสาทะ และเกิดความปิติสุข ตามความมุ่งหมาย เช่นเมื่อฟังเสียงเทศน์กัณฑ์มัทรี องค์เทศน์นั่งอยู่ในธรรมมาสน์ทรงบุษบกปราสาทแบบล้านนา แต่จะไม่เห็นองค์เทศน์ ซึ่งมีลักษณะพิเศษ เปิด ๑ ด้าน ปิด ๓ ด้าน ทำหน้าที่เป็นกล่องเสียงเหมือนเครื่องขยายเสียงมีลวดลายแกะสลักประดับด้วยกระจก และผ้าอย่างสวยงามตามที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานช่างถอดแบบจากวรรณกรรมสร้างขึ้นเป็นธรรมมาสน์ ในกัณฑ์นี้จะองค์เทศน์ใช้เสียงเล็กแหลม ซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือนใจ สายตามองเห็นรูปภาพที่แขวนอยู่บนผนังหรือบนจิตรกรรมฝาผนัง จมูกสัมผัสกลิ่นได้จากมวลดอกไม้ที่ประดับรอบ รสแห่งน้ำธรรมคำสอนซึมซับภายในจิตใจ และกัณฑ์ชูชก องค์เทศน์จะใช้เสียงใหญ่ ท่วงทำนองตลก ผสานกับเนื้อหาสะระที่นำเสนอ เป็นต้น

พอเทศน์เสร็จเสียงกังสดาลและดนตรีก็ประโคมขึ้นรับในแต่ละกัณฑ์ จนหมดทั้ง ๑๓ กัณฑ์ มีบางกัณฑ์เทศน์ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมคือกัณฑ์ฉกษัตริย์ ตอนที่กล่าวถึงในห่าแก้วเจ็ดประการหรือฝนโบกขรพรรษ ตกลงมาเจ้าของกัณฑ์เทศน์ก็จะนำเอาเงินเหรียญใส่ลงในห่อเหมี้ยงใบตองโปรยให้แก่ผู้ที่มาร่วมงาน และพอถึงกัณฑ์อานิสงส์ผางประทีปผู้คนจะก็ช่วยกันจุดประทีปโดยการนำฝ้ายมาฟั่น เป็นรูปตีนกาเป็นไส้ประทีปเพื่อจุดบูชารอบพระเจดีย์และวิหาร ปรากฏแสงสว่างทั่วทั้งบริเวณ เพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นการรำลึกถึงแม่พญากาเผือก ซึ่งได้ออกไข่ ๕ ฟองเป็นพระพุทธเจ้าห้าพระองค์

ประเพณีตั้งธรรมหลวง พระเวสสันดรชาดก ในประเพณียี่เป็งล้านนา ก่อให้เกิดพุทธศิลป์ทั้งรูปธรรรมและนามธรรม เช่น วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ (ลายคำล้านนา) สถาปัตยกรรม ดนตรี คีตศิลป์ เครื่องสักการะล้านนา เป็นต้น พุทธศิลปกรรมทุกประเภทก่อให้เกิด ความอิ่มเอิบ จรรโลงใจ ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ท่ามกลางวิถีปัจจุบันผู้คนพบเห็นแต่สังคมบริโภคนิยม วัตถุนิยม การใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ ขาดสุนทรียภาพ ในวิถีชีวิตเช่นนี้จะมีศิลปะใดบ้างที่จะช่วยยกระดับจิตใจผู้คนให้สูงขึ้นและเกิดความปิติสุข ยามได้รู้สึกจากผัสสะอย่างแท้จริง

การแสดงผลงานศิลปกรรม

แสดงเดี่ยวศิลปกรรม

๒๕๔๕ ลายคำล้านนา ชุด พระบฏ ไร่แม่ฟ้าหลวง เชียงราย
๒๕๔๖ ผลงานศิลปนิพนธ์ปริญญาโท ชุด มารผจญในลักษณะศิลปะพื้นบ้านล้านนา วัดยางหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
๒๕๕๖ ผลงานชุด "ขณะจิตหนึ่ง" A THOUGHT – MOMENT พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์เจ้าฟ้า กรุงเทพฯ
๒๕๕๖ ผลงานชุด "ขณะจิตหนึ่ง" และ "เสื้อยันต์ มนตราล้านนา ณ เฮินศิลป์ใจ๋ยอง เชียงใหม่
๒๕๕๙ การแสดงผลงานเดี่ยว นิทรรศการ "ลายคำน้ำแต้ม พระราชประวัติพระญามังรายมหาราช"
ณ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๒๕๖๐ ผลงานชุด "วาดเส้น" ณ เฮินศิลป์ใจ๋ยอง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

แสดงผลงานที่สำคัญ

๒๕๖๐ International Art Festival Workshop in Thailand 2017 at Poh-Chag Academy of Art
ณ วิทยาลัยเพาะช่าง กรุงเทพฯ
นิทรรศการศิลปกรรม 12th International Art Festival and Art Workshop in Thailand มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
นิทรรศการอัครศิลปินเหนือเกล้า หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน กรุงเทพฯ
จิตรกรรมบัวหลวง เพื่อน้อมรำลึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณ ณ หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิตต์ พระบรมราชินีนาถ กรุงเทพฯ
นิทรรศการศิลปกรรม Yangon Bali Chiang Mai at 2017 Art Exchange Exhibition at New Treasure Art Gallery,Yangon Myanmar
นิทรรศการศิลปกรรม Yangon Bali Chiang Mai at 2017 Art Exchange Exhibition at Agung Rai Museum of Art (ARMA)
เมืองอูบุด บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย
นิทรรศการศิลปกรรม "ใต้ร่มพระบริบาล" The Art Exhibition In Remembrance of His Majesty Bhumibol Adulyadej
ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ เจ้าฟ้า กรุงเทพฯ
นิทรรศการศิลปะ The 5TH Asian Art Exhibition 2017 ณ หอศิลป์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
๒๕๖๑ นิทรรศการศิลปกรรม 13th International Art Festival and Art Workshop in Thailand มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
RMUTL International Art Workshop 2018 in Thailand มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
นิทรรศการศิลปะ "ตำนานคชสาร" (Legend of Elephants) ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย MOCA Bangkok กรุงเทพฯ
นิทรรศการศิลปะ 5 ศิลปินล้านนา "อำนาจใจ" ณ ขัวศิลปะ เชียงราย
นิทรรศการศิลปะ 4 ศิลปินล้านนา "เวลา และ การดำรงอยู่" ณ หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมเมือง เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
นิทรรศการ "Beyond Artistic Boundary : ความงามข้ามขอบเขต" ณ หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ กรุงเทพฯ
๒๕๖๒ RMUTI International Art Workshop and Exhibition 2019
ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอิสาน นครราชสีมา
นิทรรศการศิลปะ "8 แสงแรงกล้า" ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงใหม่ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่
นิทรรศการศิลปะ "คิดถึงเหลือเกิน" ณ หอธรรมพระบารมี จังหวัดฉะเชิงเทรา
นิทรรศการ "Art exhibition คนร่วมสมัยหัวใจอาร์ต" สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ณ หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน กรุงเทพฯ
นิทรรศการ "ART FOR MIND" โดย มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ โรงพยาบาลปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
นิทรรศการ "Crayon Art Exhibition - วาดเส้น วาดชีวิต" ณ 333 Gallery กรุงเทพฯ
SUMOOK Art Workshop in Haenam 2019 by Haengchon Cultural Art Foundation (HCAF) & Exhibition at Sooyun Art Space South Korea
Chiangmai Art Connecting 2019 Art Workshop & Art Exhibition at La Luna Gallery Chiang Mai
นิทรรศการศิลปะ จาก ๕ สถาบันการศึกษา "Deconstruction" ณ ห้องนิทรรศการ อุทยานศิลปะวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
นิทรรศการ ภาพร่างผลงานชิ้นสำคัญ DRAWING FOR MASTERPIECE 2019ณ The Marndadee Heritage อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
นิทรรศการศิลปะ ณ Haengchon Cultural Art Foundation ประเทศเกาหลีใต้
๒๕๖๓ นิทรรศการศิลปะ Print Making 2020 ณ หอธรรมพระบารมี จังหวัดฉะเชิงเทรา
นิทรรศการศิลปะ 63 ภาพ 63 ศิลปินในโครงการศิลปะบำบัดทุกข์ บำรุงสุข "หยุดเชื้อ อยู่บ้าน สร้างงานศิลป์ เพื่อแผ่นดิน สู้วิกฤตโควิด - ๑๙"
ณ เฮิน ศิลป์ใจ๋ยอง สันกำแพง เชียงใหม่
นิทรรศการ สานใจ สายใย ศิลปกรรม "สีน้ำบูชาครู" อาจารย์ศรีวรรณา เสาว์คง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรสิทธิ์ เสาว์คง ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงใหม่
นิทรรศการศิลปะเพื่อการตื่นรู้ Baramee of Art Charity Awaken 2 ณ หอธรรมพระบารมี จังหวัดฉะเชิงเทรา
นิทรรศการศิลปะ "ไฟปรารถนา" 26 ศิลปินล้านนา ณ ขัวศิลปะ เชียงราย
นิทรรศการศิลปะ "Shut / ชัด สิ่งหนึ่งปิด สิ่งหนึ่งจึงเปิด" ณ หอธรรมพระบารมี จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒๕๖๔ นิทรรศการ โครงการศิลปะ Art for Life สุขศิลป์แบบองค์รวม: ศิลปะร่วมสมัยเพื่อสังคม ณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
Art Exhibition 2021 Pray for Myanmar initiation of a virtual exhibition ndonesia

---

กำหนดการเทศน์มหาชาติ

๐๘:๐๐ น. ใส่บาตร
๐๙:๐๐ น. ไหว้พระ สวดมนต์
๐๙:๓๐ น. เทศน์มหาชาติ
๑๐:๐๐ น. สาธยายธรรมในกัณฑ์เทศน์ และร่วมเจริญภาวนา
๑๑:๐๐ น. รับอาหารกล่อง เดินทางกลับ

ครั้งที่	วันธรรมสวนะ	ชื่อกัณฑ์
๑	อาทิตย์ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์ทศพร
๒	อาทิตย์ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์หิมพานต์
๓	อาทิตย์ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์ทานกัณฑ์
๔	จันทร์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์วนปเวศน์
๕	จันทร์ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์ชูชก
๖	อังคาร ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์จุลพน
๗	จันทร์ ๖ กันยายน ๒๕๖๔	กัณฑ์มหาพน
๘	อังคาร ๑๔ กันยายน ๒๕๖๔	กัณฑ์กุมาร
๙	อังคาร ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔	กัณฑ์มัทรี
๑๐	พุธ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๔	กัณฑ์สักกบรรพ
๑๑	พุธ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์มหาราช
๑๒	พฤหัส ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์ฉกษัตริย์
๑๓	พฤหัส ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔	กัณฑ์นครกัณฑ์

ร่วมเป็นเจ้าภาพ หรือร่วมปัจจัยติดกัณฑ์เทศน์
ชื่อบัญชี หอธรรมพระบารมี ธนาคารกสิกรไทย เลขที่ 570 2 12695 0
(ส่งรายละเอียดเพื่อรับใบอนุโมทนาที่ อีเมล donate@kondee.com หรือที่ fb: kondeepage)

www.barameeofart.com
E-mail : barameeofart@gmail.com
Line : barameeofart
Facebook page / Instagram : barameeofart

มูลนิธิหอธรรมพระบารมี
99 ม.2 ต.บางกรูด อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา 24140
โทรศัพท์ 038 131 811 / 082 203 1899

Baramee Dhamma Hall Foudation
99 Moo2 Bangkrood Banpho Chachoengsao 24140
Tel. 038 131 811 / 082 203 1899

ปฐมบทแห่ง มหาเวสสันดรชาดก

ครั้งหนึ่งพระมาลัยเถระเจ้าได้ขึ้นไหว้พระธาตุเกตแก้วจุฬามณี บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้พบและสนทนาธรรมกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ผู้ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ถัดจากพระสมณะโคดมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ตอนหนึ่งของพระมาลัยเถระกล่าวกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ว่าประชาชนชาวโลกมีความปรารถนา ใคร่อยากเกิดร่วมในศาสนาของพระองค์ จะให้ชาวโลกประพฤติปฏิบัติอย่างไร พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์เมื่อทราบความประสงค์ของมนุษย์ในโลกแล้ว จึงได้สั่งความกับพระมาลัยเถระเจ้าว่า ถ้ามนุษย์ทั้งหลายปรารถนาจะได้พบและเกิดร่วมศาสนากับพระองค์แล้ว จงรักษาศีลอย่าให้ขาด ให้ทานสม่ำเสมอแก่สมณะชีพราหมณ์ ยาจกเข็ญใจ ผู้ยากไร้ทั้งหลาย จงอย่าได้ฆ่าพ่อ ตีแม่ สมณะชีพราหมณาจารย์ อย่ายุยงพระสงฆ์หมู่คณะให้แตกสามัคคีกัน ถ้านรชนชายหญิงทั้งปวงปรารถนาจะพบกับพระศรีอริยเมตไตรยผู้จะบรรลุพระสัพพัญญุตญาณในอนาคตกาลแล้วไซร้ ผู้นั้นจะต้องทำบุญมหาชาติ โดยนำเครื่องสักการะบูชาได้แก่ ประทีบ ธูป เทียน ธง ฉัตร สารพันดอกไม้ ดอกบัว ดอกอุบล จงกลนี ราชพฤกษ์ ให้ครบจำนวนละพัน มาบูชาพระธรรมเทศนามหาชาติ คือการฟังเทศน์เวสสันดรชาดกอันประดับด้วยพระคาถาหนึ่งพันพระคาถา แล้วนั่งสดับฟังให้จบในวันเวลาวันเดียว โดยความเคารพ ผลานิสงส์จะทำให้ได้พบศาสนาของพระศรีอาริยเมตไตรย ได้เกิดร่วมศาสนาและพบเห็นพระองค์

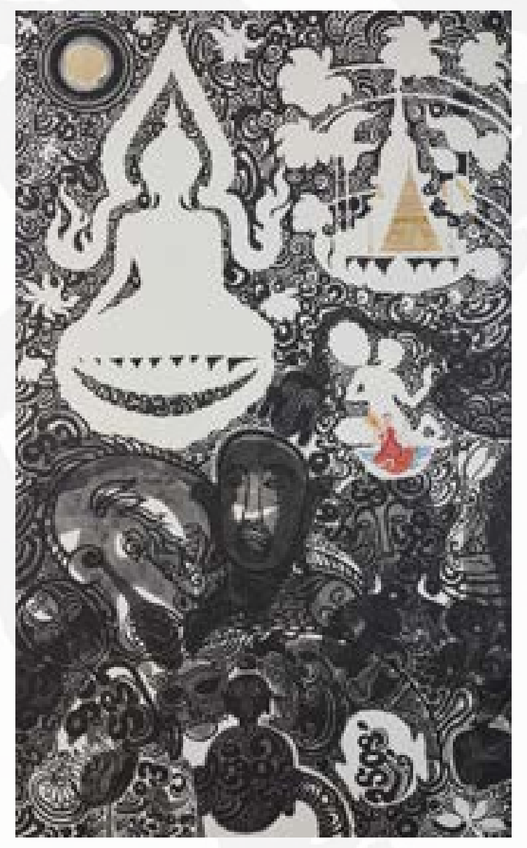

ปฐมบทแห่งมหาเวสสันดรชาดก

กัณฑ์ที่ ๑ กัณฑ์ทศพร

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และตรัสเทศนาพระธรรมจักรกัปปวัตนสูตรโปรดเบญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ แล้ว ได้เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ ประทับ ณ เวฬุวนารามจนถึงสิ้นฤดูหนาว จึงเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนมาก โดยมีพระกาฬุทายีเป็นมัคคุเทศก์ ทรงประทับ ณ นิโครธารามมหาวิหาร สถานที่ที่พระบรมวงศานุวงศ์ แห่งศากยวงศ์ตรัสสั่งให้ตกแต่งถวาย และพากันไปเฝ้า ณ ที่แห่งนั้น แต่ด้วยขัตติยมานะพระญาติผู้ใหญ่ จึงทรงละอาย ที่จะถวายบังคมพระบรมศาสดา ผู้มีพระชนมายุคราวโอรสนัดดา จึงพากันประทับ ณ เบื้องหลัง ให้พระราชกุมารหนุ่มๆ เฝ้าถวายบังคมเฉพาะพระพักตร์

ในขณะที่พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์จะทรงทรมานพระประยูรญาติทั้งหลายให้ละจากทิฐิมานะ จึงเสด็จเข้าจตุตถฌาน ทรงกระทำปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระเศียรพระญาติทั้งปวง พระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดา และพระประยูรญาติทรงเห็นเป็นมหัศจรรย์ ต่างก็ยกพระหัตถ์ขึ้นถวายบังคม และพลางกล่าวพรรณนาถึงพุทธานุภาพแต่เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ว่า ครั้งแรกพระพี่เลี้ยงเชิญเสด็จไปนมัสการพระกาฬเทวิลดาบสและพระบาททั้งคู่ดูประดุจลอยอยู่เหนือเศียรพระดาบสนั้น ครั้งที่สองในวันวัปปมงคลแลกนาขวัญ เมื่อพระพี่เลี้ยงเชิญเสด็จไปบรรทมใต้ต้นหว้า เงาที่บังกั้นพระองค์อยู่ประดุจพระกลด หาได้บ่ายไปตามตะวันไม่ และครั้งนี้เป็นครั้งที่สาม

เมื่อพระองค์เสด็จประทับ ณ พุทธอาสน์แล้ว ขณะนั้นบังเกิดฝนโบกขรพรรษในบริเวณที่ประชุมนั้นโดยทั่วกัน พวกพระประยูรญาตินับตั้งแต่พระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาลงมา ต่างก็พากันชื่นชมโสมนัสในพระบารมีของพระองค์ยิ่งนักเมื่อได้เวลาพอสมควรแล้ว ต่างก็พร้อมกันกราบบังคมลากลับยังพระราชนิเวศน์

พระภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระประยูรญาติทูลลากลับแล้ว ก็สนทนากันเรื่องฝนโบกขรพรรษเพราะยังไม่เคยเห็น พระบรมศาสดาทรงทราบจึงตรัสว่า ไม่ใช่แต่บัดนี้เท่านั้นภิกษุทั้งหลายแม้ในกาลก่อนฝนโบกขรพรรษก็เคยมีมาแล้ว บรรดาพระภิกษุทั้งหลายปรารถนาใคร่ทราบจึงทูลอาราธนาพระพุทธองค์ตรัสเรื่อง "มหาเวสสันดรชาดก" ดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล สีพีราษฎร์บุรีมีพระราชาองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "พระเจ้าสีพีราช" พระองค์มีพระโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า "สญชัย" เมื่อทรงเจริญวัยพระราชบิดาก็ทรงมอบราชสมบัติให้ และอภิเษกสมรสกับ "พระนางผุสดี" ราชธิดาของพระเจ้ามัททราช

อันพระนางผุสดีนี้ ในอดีตชาติชื่อ "สุธัมมา" สิ้นพระชนม์ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นอัครมเหสีของสมเด็จพระอมรินทราธิราช เมื่อพระนางจะจุติจากสวรรค์ได้ทูลขอประทานพร ๑๐ ประการ ดังนี้

(๑) ขอให้พระนางได้ประทับในปราสาท พระเจ้าสีพีราช
(๒) ขอให้ดวงเนตรทั้งสองมีสีดำประดุจตาลูกเนื้อทราย
(๓) ขอให้มีพระขนงเขียวดุจสร้อยคอนกยูง
(๔) ขอให้มีพระนามว่าผุสดี
(๕) ขอให้มีพระโอรสทรงพระเกียรติยิ่งกว่ากษัตริย์ทั้งหลายและมีพระราชศรัทธาในการกุศล
(๖) ขออย่าให้มีพระครรภ์ปรากฏนูนดังสตรีสามัญ
(๗) ขออย่าให้พระถันทั้งคู่ดำ ในเวลาทรงครรภ์และเมื่อประสูติแล้วขออย่าให้หย่อนยาน
(๘) ขอให้เส้นพระเกศาดำเป็นมันดุจสีปีกแมลงค่อมทอง
(๙) ขอให้พระฉวีละเอียดดุจดังทองคำธรรมชาติ
(๑๐) ขอทรงมีอำนาจปล่อยนักโทษประหารชีวิตให้พ้นโทษ

สมเด็จพระอมรินทราธิราชทรงประสาทพร ๑๐ ประการ ที่พระนางผุสดีทูลขอ ให้เป็นดังประสงค์

กัณฑ์ที่ ๒ กัณฑ์หิมพานต์

พระนางผุสดีทรงจุติจากสวรรค์ลงมาเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามัททราชครั้นทรงเจริญพระชนมายุครบ ๑๖ พรรษา ก็ได้อภิเษกเป็น อัครมเหสีของพระเจ้ากรุงสญชัย แห่งเมืองสีพี ครั้นกาลเวลาผ่านมาโดยลำดับ พระนางทรงตั้งครรภ์กำหนดถ้วน(๑๐ เดือน) ได้เสด็จประพาสพระนครและประสูติพระราชโอรสที่ตรอกพ่อค้า

พระประยูรญาติจึงถวายพระนามว่า "เวสสันดร" พระกุมารเมื่อประสูติก็ทูลขอทรัพย์จากพระมารดาเพื่อบริจาคทาน และในวันเดียวกันนั้น มีนางช้างตระกูลฉัททันต์เชือกหนึ่งนำลูกช้างเผือกมาไว้ในโรงช้างต้น ส่วนตนเองกลับไปสู่ป่าดังเดิม ลูกช้างนั้นเป็นช้างเผือกขาวบริสุทธิ์ อุดมด้วยมงคลลักษณะอันเลิศยิ่ง ขับขี่ไปในที่แห้งแล้งก็จะบังเกิดฝนตกชุ่มฉ่ำ ข้าวปลาบริบูรณ์ ประชาชนให้ชื่อว่า "ปัจจัยนาเคนทร์"

ครั้นพระเวสสันดรทรงมีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา พระราชบิดา ก็ทรงมอบพระราชสมบัติให้อภิเษกกับพระนางมัทรี ราชธิดากษัตริย์มัททราชเป็นมเหสี เมื่อพระเวสสันดรได้ครองกรุงสีพีแล้วทรงรับสั่งให้สร้างศาลาสำหรับบริจาคทานแก่ยาจกคนเข็ญใจทุกถ้วนหน้าขึ้นถึง ๖ แห่ง ต่อมาพระนางมัทรีทรงมีพระประสูติกาลเป็นพระราชโอรส เมื่อประสูติทรงใช้ตาข่ายรองรับทรงพระนามว่า "ชาลี" และทรงมีพระราชธิดาอีกพระองค์หนึ่ง เมื่อประสูติทรงใช้หนังหมีรองรับ ทรงพระนามว่า "กัณหา"

ต่อมาเมืองกลิงคราษฎร์เกิดข้าวยากหมากแพง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ภูมิภาคแห้งแล้งโดยตลอดไป แม้พระเจ้ากลิงคราษฎร์จะทรงรักษาอุโบสถศีลครบกำหนด ๗ วันแล้วก็ตาม ก็ยังหามีฝนตกลงมาไม่ ประชาชนกราบทูลให้มาขอพระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์จากพระเวสสันดร พระเจ้ากลิงคราษฎร์ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบด้วยประชามติ จึงทรงแต่งพราหมณ์ ๘ คน ให้มาทูลขอ พระเวสสันดรก็พระราชทานให้ แต่ประชาชนชาวพระนครสีพีไม่ยอม โดยถือว่าปัจจัยนาเคนทร์เป็นช้างคู่บ้านคู่เมือง ควรจะรักษาไว้สำหรับพระนคร ประชาชนโกรธเคืองพระเวสสันดรมาก จึงทูลกล่าวโทษพระเวสสันดรต่อพระเจ้ากรุงสญชัยให้เนรเทศไปเสียจากพระนคร โดยให้มีนักการมาทูลความตามเสียงเรียกร้องของมติมหาชนให้พระเวสสันดรทรงทราบ และนักการได้ทูลแนะนำให้เสด็จไปประทับ ณ เขาวงกต พระองค์ขอผลัดไปอีก ๒ วัน เพื่อจะได้บำเพ็ญสัตตสดกมหาทาน (คือทาน ๗ หมวดๆ ละ ๗๐๐) เสียก่อน แล้วพระราชทานโอวาทแก่พระนางมัทรีว่า ให้หมั่นบริจาคทาน ให้บำรุงรักษาโอรสธิดา ให้อยู่ปฏิบัติพระราชบิดามารดา และทรงอนุญาตให้อภิเษกกับกษัตริย์อื่นได้ แต่พระนางมัทรีไม่ยินยอม ขอพาพระราชโอรสพระราชธิดาโดยเสด็จด้วยและได้ทูลพรรณนาถึงความงามและความน่ารื่นรมย์ของป่าหิมพานต์ อันเป็นทางที่พระราชสวามีจะเสด็จไปประหนึ่งว่าพระนางมัทรีเคยได้เสด็จมาก่อนแล้ว

กัณฑ์ที่ ๓ กัณฑ์ทานกัณฑ์

เมื่อพระนางผุสดีทรงทราบว่าพระเวสสันดรทรงถูกเนรเทศจากพระนคร จึงรีบเสด็จไปเยี่ยมแล้วไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสญชัย เพื่อทูลขอพระราชทานอภัยโทษ แต่ก็ไม่สำเร็จ พระนางจึงกลับมาพระตำหนักของพระเวสสันดรและทรงรำพันถึงความลำบากต่างๆที่พระเวสสันดรจะได้รับ

ครั้นรุ่งขึ้นพระเวสสันดรก็ทรงบริจาคสัตตสดกมหาทาน และเสด็จนำพระนางมัทรีและพระราชโอรสพระราชธิดาไปทูลลาพระชนก พระเจ้ากรุงสญชัยทรงสงสารยิ่งนักจึงพระราชทานโอวาทแก่พระนางมัทรีว่าไม่ควรจะไปให้ลำบาก พระนางมัทรีไม่ยินยอม พระเจ้ากรุงสญชัยไม่รู้จะทำประการใด จึงทรงขอพระนัดดาทั้งสองไว้ พระนางมัทรีก็ไม่ยอมให้ แล้วเสด็จไปทูลลาพระมารดาที่ตำหนัก

รุ่งขึ้นพระเวสสันดรทรงให้เบิกแก้วแหวนเงินทองพร้อมทรงรถม้าพระที่นั่งเสด็จออกจากพระนครพร้อมพระนางมัทรี และสองกุมาร ทรงโปรยแก้วแหวนเงินทองนั้นตลอดทางที่เสด็จ แล้วทรงโปรดให้ขบวนที่ตามเสด็จกลับพระนครไปเสีย ส่วนพระองค์เสด็จไปโดยลำพังมีพราหมณ์ ๔ คนวิ่งตามมาขอทูลม้า พระองค์ก็พระราชทานให้ เทวดาจึงบันดาลเป็นละมั่งทองมารองรับรถนั้นไว้ ต่อมามีพราหมณ์อีกคนหนึ่งมาทูลขอรถ ก็พระราชทานให้ ส่วนละมั่งทองนั้นก็อันตรธานหายไป พระเวสสันดรทรงอุ้มพระชาลี พระนางมัทรีทรงอุ้มพระกัณหา แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปตามมรรคา โดยทรงตั้งพระทัยจะเสด็จไปที่เขาวงกต

"สัตตสดกมหาทาน" คือ ทานพิเศษที่ทรงบริจาค
ในคราวนั้น มี ๗ อย่าง อย่างละ ๗๐๐ คือ
(๑) ช้าง จำนวน ๗๐๐ เชือก
(๒) ม้า จำนวน ๗๐๐ ตัว
(๓) รถ จำนวน ๗๐๐ คัน
(๔) สตรี จำนวน ๗๐๐ คน
(๕) แม่โคนม จำนวน ๗๐๐ ตัว
(๖) ทาสชาย จำนวน ๗๐๐ คน
(๗) ทาสหญิง จำนวน ๗๐๐ คน
(รวมเป็น ๔,๙๐๐ สิ่งด้วยกัน)

กัณฑ์ที่ ๔ กัณฑ์วนปเวศน์

พระเวสสันดรและพระนางมัทรี พร้อมด้วยพระราชโอรสพระราชธิดาเสด็จจากพระนครสีพีมาถึงภูเขาตาลบรรพต แม่น้ำโกติมารา เขาอัญชันและมาตุลนครแห่งแคว้นเจตราษฎร์ รวมระยะทางถึง ๓๐ โยชน์ เทพยดาได้ช่วยย่นหนทางให้ถึงมาตุลนครในเวลาวันเดียว เสด็จเข้าประทับแรมอยู่ ณ ศาลาใกล้ประตูเมืองเช้าวันรุ่งขึ้นความทราบถึงกษัตริย์เจตราษฎร์ ต่างก็ไปเฝ้าไต่ถามถึงเหตุการณ์

พระเวสสันดรตรัสเล่าความจริงให้ทราบทุกประการ และทรงขอให้ช่วยชี้ทางที่จะไปเขาวงกต บรรดากษัตริย์เจตราษฎร์จึงทูลเสนอว่าจะไปเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงสญชัยเพื่อทูลขอพระราชทานอภัยโทษกลับคืนเข้าพระนคร พระเวสสันดรตรัสว่า พระบิดาไม่มีอิสระในเรื่องนี้ ไม่สามารถที่จะขัดขืนคำขอร้องของประชาชนได้ เพราะชาวสีพีมีความโกรธแค้นมาก กษัตริย์เจตราษฎร์ จึงทูลขอให้ทรงครอบครองราชสมบัติมาตุลนครแทน พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ อ้างว่าผิดพระราชประสงค์ ทั้งยังเป็นการก่อให้เห็นว่าพระองค์จะตั้งตนเป็นใหญ่ และกบฏต่อพระเจ้ากรุงสญชัย อาจเป็นเหตุให้นครสีพีและนครเจตราษฎร์ขาดสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันได้ ในที่สุดจึงทรงขอร้องให้ชี้ทางที่จะไปเขาวงกต กษัตริย์จึงทูลเชิญให้เสด็จประทับในพระนครก่อน พระเวสสันดรก็ทรงปฏิเสธอีก เพียงเสด็จประทับแรมในศาลานั้นอีกคืนหนึ่ง ครั้นรุ่งขึ้นสี่กษัตริย์ก็ตามส่งเสด็จจนสุดแดนเจตราษฎร์ ทูลชี้ทางที่จะเสด็จต่อไปและทรงตั้งให้พรานผู้หนึ่งชื่อเจตบุตรเป็นผู้ถวายอารักขาระแวดระวัง มิให้มีใครมารบกวนและทำอันตรายได้

พระเวสสันดร พร้อมด้วยพระนางมัทรี และพระราชโอรสพระราชธิดา เสด็จไปถึงเขาคันธมาทน์ก็ประทับแรม วันรุ่งขึ้นก็เสด็จไปถึงวิปุลบรรพตเลียบตามฝั่งแม่น้ำเกตุมะดี หยุดประทับใต้ร่มไม้ริมฝั่ง พราหมณ์ผู้หนึ่งได้นำเนื้อมาถวาย พระองค์จึงถอดสุวรรณจุฬามณีให้แก่พราหมณ์ แล้วเสด็จไปยังมหานิโครธ ข้ามเขาสุวรรณบรรพต เสวยผลไม้แล้วเสด็จต่อไปยังนาฬิกบรรพต

ครั้งนั้น เวสสุกรรมเทพบุตร ได้รับเทวบัญชาจากพระอินทร์ให้มานิรมิตบรรณศาลาไว้ ๒ หลัง พร้อมด้วยเครื่องบรรพชิตบริขารทุกประการ แล้วเขียนหนังสืออนุญาตให้ผู้ใคร่ประสงค์จะบรรพชา พึงถือเอาอาศรมสถานและบริขารเหล่านี้เป็นของตน แล้วบันดาลให้สัตว์ร้าย และนกอันมีเสียงที่ไม่ไพเราะหนีไปอยู่เสียที่อื่น แล้วกำชับให้เจ้าป่าดูแล ๔ กษัตริย์ เมื่อพระเวสสันดรเสด็จมาถึงก็เสด็จเข้าไปโดยลำพัง แล้วเปลื้องอาภรณ์ออก ทรงเครื่องบรรพชา เสด็จออกมารับพระนางมัทรี พระนางมัทรีก็เสด็จเข้าไปในศาลาอีกหลังหนึ่ง ทรงเปลื้องอาภรณ์และแต่งเป็นดาบสินีพร้อมทั้งพระราชโอรสและพระราชธิดา พระนางมัทรีรับอาสาไปหาผลไม้มาถวาย

พระเวสสันดรก็ทรงยินยอม แต่ทรงขอสัญญาว่าต่อไปนี้อย่าให้พระนางมัทรีเข้ามาหาในเวลากลางคืนขณะที่ลับตาสองกุมาร พระนางมัทรีก็ทรงปฏิบัติตาม สี่กษัตริย์ก็ทรงผนวชเป็นฤาษีอยู่ ณ เขาวงกตเป็นเวลา ๗ เดือน ต่างก็ปฏิบัติกิจวัตรตามหน้าที่โดยไม่บกพร่อง ด้วยอำนาจบุญกุศลของพระองค์ทำให้ฝูงสัตว์ที่อยู่ในระยะ ๑ โยชน์โดยรอบเขาวงกต มีความเมตตาปราณีต่อกัน

กัณฑ์ที่ ๕ กัณฑ์ชูชก

ยังมีพราหมณ์เข็ญใจไร้ญาติผู้หนึ่งชื่อ "ชูชก" เกิดในตระกูลโภวาทิกชาติ อาศัยอยู่ในละแวกบ้านทุนวิฐฐ ติดกับเมืองกลิงคราษฎร์ เที่ยวขอทานรวบรวมเงินไว้ได้ ๑๐๐ กษาปณ์ นำไปฝากไว้กับเพื่อนพราหมณ์ผู้หนึ่งและเที่ยวขอทานต่อไปเป็นเวลานานมิได้กลับ ครั้นพราหมณ์ที่รับฝากเงินไว้ยากจนลง ได้เอาทรัพย์ของชูชกที่ฝากไว้ไปใช้จนหมด

ต่อมาชูชกนึกได้กลับมาทวงเงินคืน พราหมณ์ผัวเมียไม่มีจะให้จึงยกนางอมิตตาบุตรสาวให้เป็นภรรยาชูชกพามาสู่ที่อยู่ และนางได้ปฏิบัติต่อชูชกผู้เป็นสามีอย่างดี จนทำให้พราหมณ์หนุ่มๆทั้งหลายในแถบนั้นไม่พอใจในภรรยาของตน เพราะปฏิบัติสู้นางอมิตตาไม่ได้ นางพราหมณีทั้งหลายถูกสามีด่าว่าก็โกรธ จึงพากันไปด่าว่านางอมิตตา ขณะที่นางลงไปตักน้ำที่ท่าน้ำ เพื่อให้นางหนีไปเสีย

เมื่อนางอมิตตาถูกนางพราหมณีพากันมารุมด่าว่าเยาะเย้ยให้ได้รับความอายก็เสียใจ จึงกลับมาเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ชูชกฟังและบอกชูชกว่าต่อไปจะไม่ทำงาน ซึ่งชูชกก็รับจะทำงานเองแต่นางอมิตตาไม่ยินยอม บอกว่าญาติพี่น้องของนางไม่เคยใช้สามีต่างทาส ในครั้งนี้เองเทพยดาที่เคยอนุเคราะห์พระเวสสันดรคราวยกสัตตสดกมหาทานคิดจะช่วยพระเวสสันดรให้ได้บำเพ็ญปิยบุตรทาน บริจาคเพิ่มบารมีขึ้นอีก

จึงดลใจนางอมิตตาให้ทราบเรื่องราวของพระเวสสันดรและบันดาลให้นางแนะนำชูชกไปขอพระชาลีกับพระกัณหามาเป็นทาส แต่ชูชกไม่อยากไป ครั้นจะไม่ไปก็กลัวนางจะหนีจึงจำใจรับคำ นางก็จัดเสบียงกรังให้ ชูชกจัดการซ่อมแซมดูแลที่อยู่ ให้โอวาทแก่นาง และกระทำประทักษิณภรรยาสามรอบ แล้วจึงแต่งตัวเป็นตาปะขาวดาบส ออกเดินทางไปยังกรุงสีพีราษฎร์ เที่ยวสืบถามชาวเมืองเกี่ยวกับพระเวสสันดร พวกชาวเมืองโกรธพากันขับไล่ชูชกเข้าป่าไป เทพยดาดลใจให้ชูชกเดินหลงทางไปถึงแดนป่าที่เจตบุตรรักษา ชูชกหนีสุนัขของเจตบุตรขึ้นไปอยู่บนต้นไม้แล้วรำพึงถึงคุณของพระเวสสันดรเปรียบดังแผ่นดิน น้ำ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ซึ่งมหาชนได้อาศัย เมื่อเจตบุตรพบชูชกก็ตั้งใจจะยิงเสียให้ตาย แต่แล้วกลับถามเรื่องราวดูก่อน ชูชกจึงหลอกเจตบุตรว่าตนเป็นฑูต ถือพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสญชัยไปเชิญพระเวสสันดรให้เสด็จกลับพระนคร เจตบุตรเชื่อจึงเชิญให้บริโภคอาหารและพักค้างคืน

กัณฑ์ที่ ๖ กัณฑ์จุลพน

เมื่อเจตบุตรให้ชูชกพักอาศัยอยู่ด้วยหนึ่งราตรีและเลี้ยงดูจนอิ่มหนำสำราญแล้ว ก็จัดหาเสบียงอาหารให้พร้อมสรรพ แล้วนำชูชกไปยังต้นทาง รำพันชี้หนทางที่จะไปเขาวงกตให้ฟังว่า เขาที่แลเห็นนั้นเป็นต้นทางที่จะเดินต่อไป คือ"เขาคันธมาทน์" อันเป็นถิ่นที่อุดมไปด้วยไม้หอมนานาชนิด ถัดไปที่แลเห็นสีเขียวครามนั้น คือ "เขาอัญชัน" มีพันธุ์ไม้ต่างๆหลายชนิด น่าชม เดินต่อไปอีกสักครู่ก็จะถึงสถานอัมพวันใหญ่ คือป่ามะม่วง ถัดไปจะถึงป่าตาลและมะพร้าวกับต้นเป้ง แล้วถึงป่าไม้ดอกต่างๆ มีกลิ่นหอมตลบไปทั่วป่า แต่เจตบุตรแนะทางที่จะไปถึงอาศรมอัจจุตฤาษีเท่านั้น แล้วให้แวะถามหนทางที่จะไปเขาวงกตต่อไปชูชกก็จำไว้ อำลาเจตบุตร โดยกระทำประทักษิณ ๓ รอบ แล้วเดินทางต่อไป

กัณฑ์ที่ ๗ กัณฑ์มหาพน

ชูชกออกเดินทางตามคำแนะนำของเจตบุตร จนมาถึงอาศรมอัจจุตฤาษี กล่าวมุสาว่าเคยสมาคมคบหากับพระเวสสันดรมาแต่ก่อน พระองค์จากตนมานานจึงใคร่จะได้พบ อัจจุตฤาษีหลงเชื่อจึงให้ชูชกพักนอนคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นก็ชี้ทางให้ชูชกไปหาพระเวสสันดรว่าภูเขาที่เห็นอยู่นั้นเรียกว่า เขาคันธมาทน์ ต่อไปจะถึงสระมุจลินท์ ซึ่งอยู่ใกล้พระอาศรมพระเวสสันดร มีดอกบัวและปลาต่างๆ หลายอย่าง ข้างบนมีพันธุ์ไม้นานาชนิดและมีไม้ผลต่างๆในบริเวณพระอาศรม ต่อนั้นไปก็ถึงป่าหิมพานต์ มีสัตว์ต่างๆเหลือที่จะประมาณ สัตว์ที่สำคัญก็คือ ราชสีห์ ๔ จำพวก ได้แก่
๑.ติณราชสีห์ กินเส้นหญ้าเป็นอาหาร
๒.กาฬสีห์ กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร
๓.บัณฑุราชสีห์ กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร
ทั้ง ๓ ชนิดนี้รูปร่างคล้ายโคขนต่างๆ มีสีหม่นอมดำและสีเหลืองเลื่อม
๔.ไกรสรราชสีห์ ปลายหาง เท้าและปากสีแดง ตามตัวสีขาว
สร้อยคอแดงมีสีแดงผ่านกลางหลังอยู่ในน้ำ

นอกจากนี้ยังมีสัตว์อื่นๆอีกเป็นอันมากถ้าท่านไปตามคำแนะนำก็จะถึงพระอาศรมพระเวสสันดรชูชกกระทำประทักษิณอัจจุตฤาษี ๓ รอบ แล้วอำลาเดินทางต่อไป

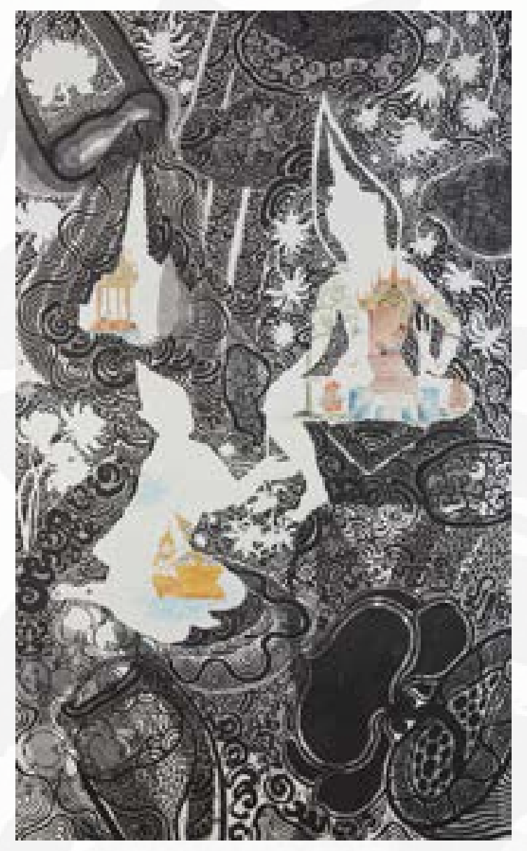

กัณฑ์ที่ ๑
กัณฑ์ทศพร
(๑๙ พระคาถา)

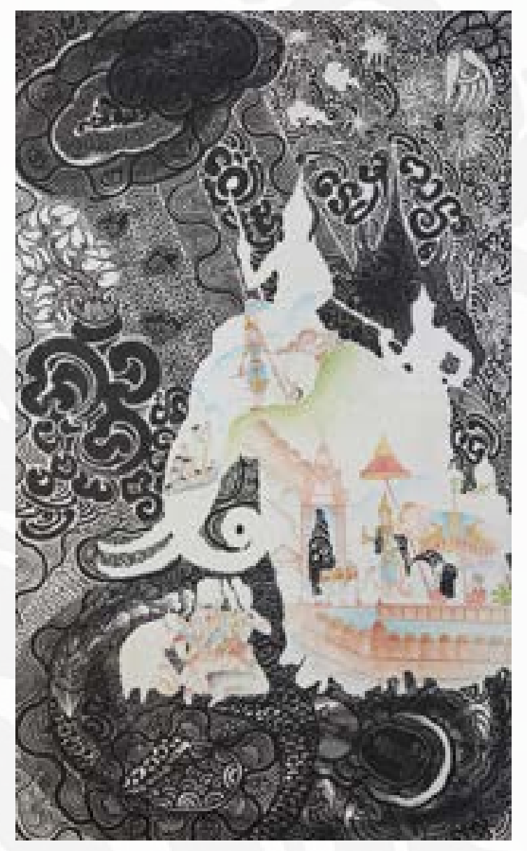

กัณฑ์ที่ ๒
กัณฑ์หิมพานต์
(๑๓๔ พระคาถา)

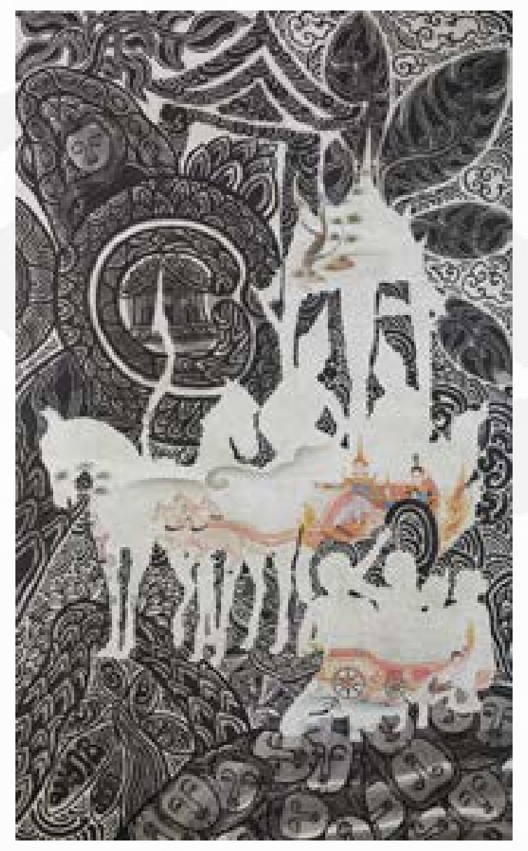

กัณฑ์ที่ ๓
กัณฑ์ทานกัณฑ์
(๒๐๙ พระคาถา)

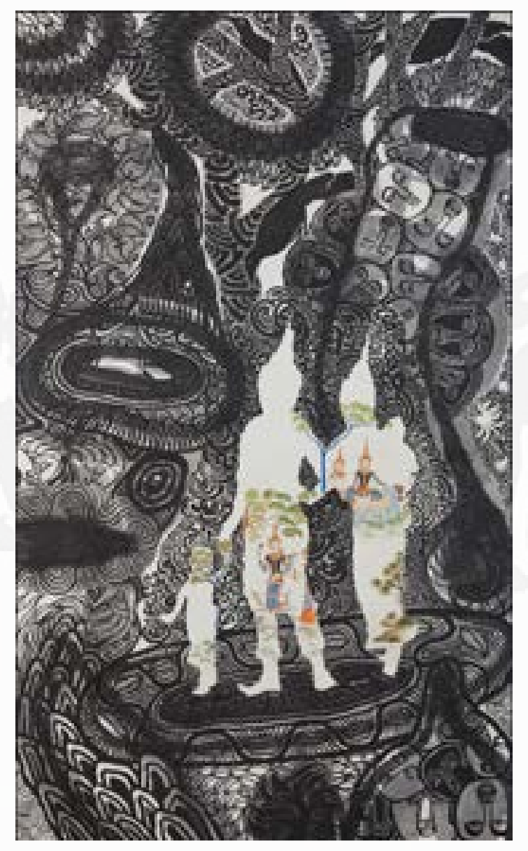

กัณฑ์ที่ ๔
กัณฑ์วนปเวศน์
(๕๗ พระคาถา)

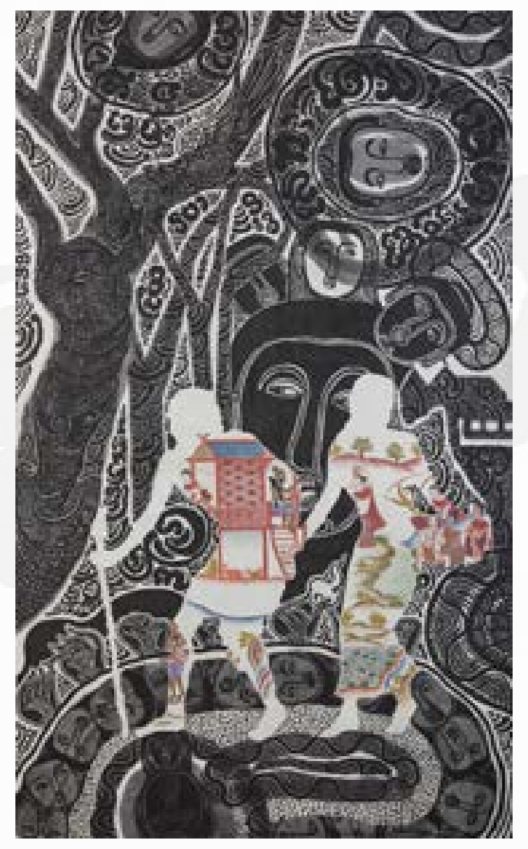

กัณฑ์ที่ ๕
กัณฑ์ชูชก
(๗๙ พระคาถา)

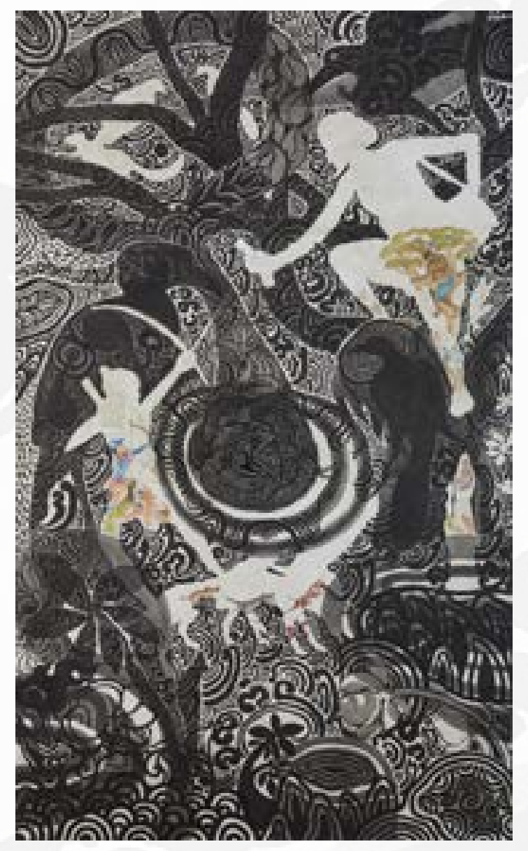

กัณฑ์ที่ ๖
กัณฑ์จุลพน
(๓๕ พระคาถา)

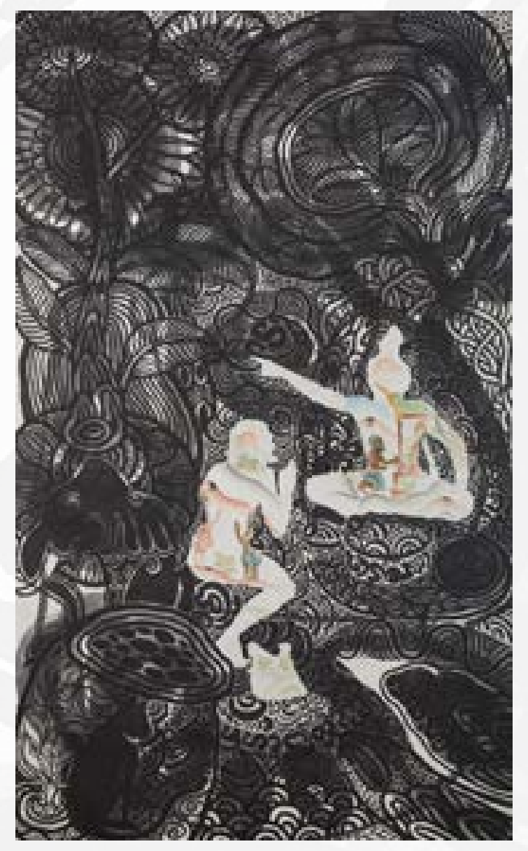

กัณฑ์ที่ ๗
กัณฑ์มหาพน
(๘๐ พระคาถา)

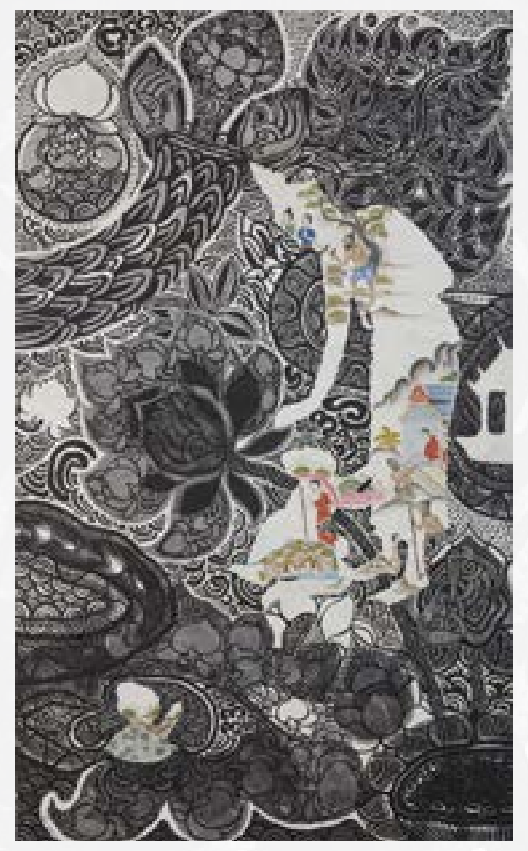

กัณฑ์ที่ ๘
กัณฑ์กุมาร
(๑๐๑ พระคาถา)

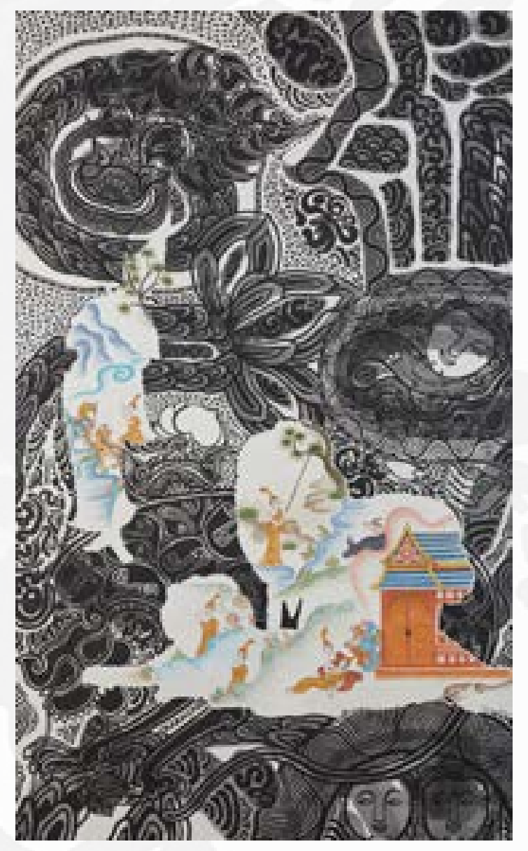

กัณฑ์ที่ ๙
กัณฑ์มัทรี
(๙๐ พระคาถา)

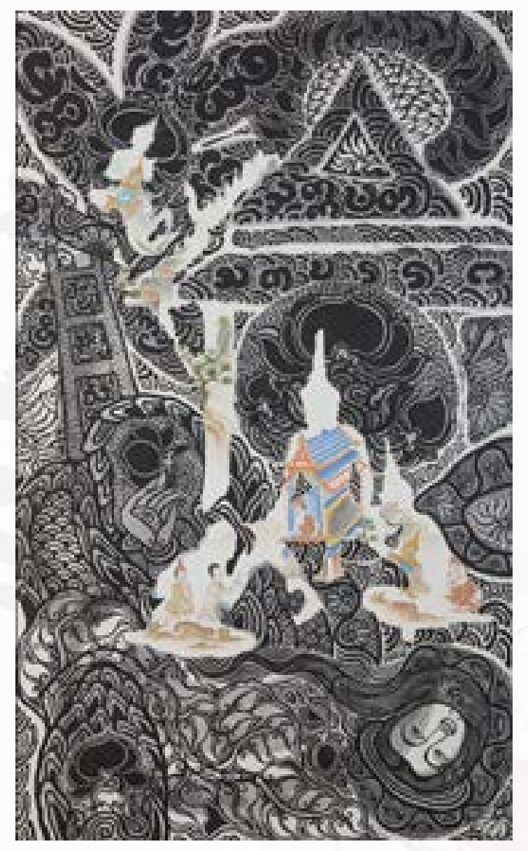

กัณฑ์ที่ ๑๐
กัณฑ์สักกบรรพ
(๔๓ พระคาถา)

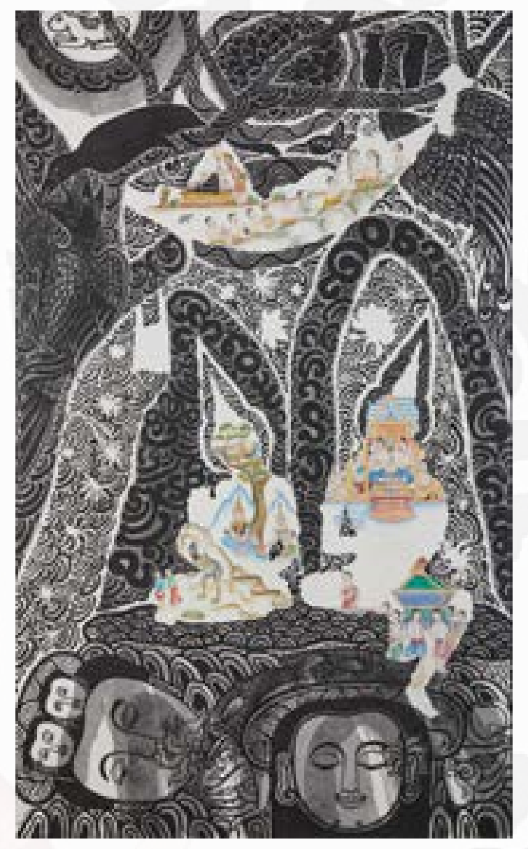

กัณฑ์ที่ ๑๑
กัณฑ์มหาราช
(๖๙ พระคาถา)

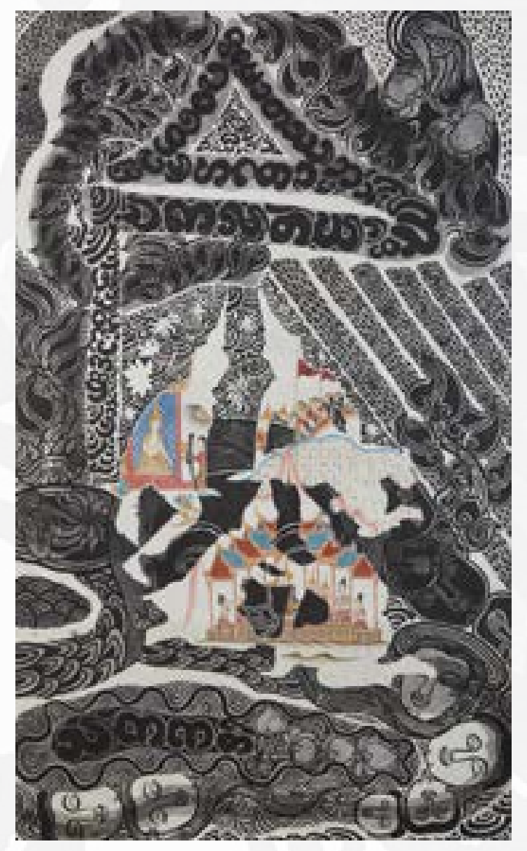

กัณฑ์ที่ ๑๒
กัณฑ์ฉกษัตริย์
(๓๖ พระคาถา)

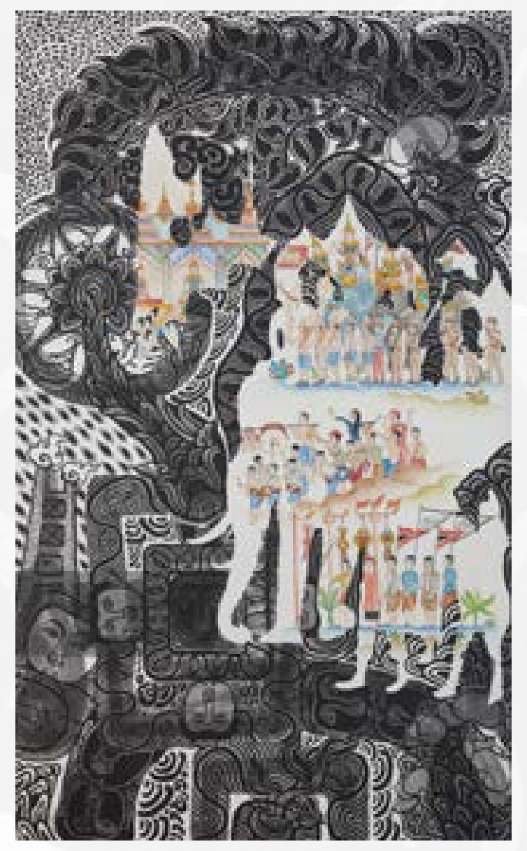

กัณฑ์ที่ ๑๓
กัณฑ์นครกัณฑ์
(๔๘ พระคาถา)

มหาเวสสันดรชาดก
มหาเวสสันดรชาดก
โดย ลิปิกร มาแก้ว

กัณฑ์ที่ ๘ กัณฑ์กุมาร

จวนค่ำชูชกไปถึงสระโบกขรณี มองเห็นช่อฟ้าอยู่ลิบๆ แต่คิดเห็นว่าถ้าจะเข้าไปทูลขอพระกัณหาพระชาลีในเวลาที่พระนางมัทรีอยู่เห็นจะไม่ได้ รอไว้รุ่งขึ้นให้พระนางออกไปป่าเสียก่อนจะดีกว่า เพราะธรรมดาสตรีมักจะมีนิสัยเหนียวแน่น เมื่อสามีจะทำทานมักทำลายเสีย คิดเช่นนั้นแล้ว ชูชกจึงปีนขึ้นไปนอนบนชะง่อนเขา เพื่อให้พ้นภัยจากสัตว์ร้ายในคืนวันนั้นพระนางมัทรีทรงพระสุบินนิมิตว่า มีบุรุษกำยำล่ำสันคนหนึ่งถือดาบพังประตูเข้ามาแล้วตัดแขนควักนัยน์ตา แหวะอกควักเอาดวงใจ พระนางตกใจตื่นขึ้นรีบเสด็จไปเฝ้าพระเวสสันดรขอให้ช่วยทำนายฝัน พระเวสสันดรทรงทราบเหตุว่า วันรุ่งขึ้นจะมียาจกมาขอพระกัณหาพระชาลี

ครั้นจะทำนายไปตามจริง ก็กลัวพระนางมัทรีจะไม่ยอมจากสองกุมาร จึงทำนายโดยโวหารกลบเกลื่อนเสียว่า การที่ฝันเช่นนี้ก็เพราะแต่ก่อนนางได้รับความสุขสบายครั้นมาตกทุกข์ได้ยาก ธาตุทั้งสี่วิปริตไปจึงได้สุบินนิมิตผิดประหลาดเช่นนั้น พระนางมัทรีก็ยังไม่ไว้วางพระทัย ครั้นรุ่งขึ้นพระนางก็ปลุกพระกัณหาพระชาลีขึ้นสรงน้ำให้ แล้วรำพันสั่งสอนและพามาฝากฝังแก่พระเวสสันดร เมื่อเสร็จแล้วก็ไปหาผลไม้ในป่า ฝ่ายชูชกครั้นรุ่งขึ้นเช้าก็เดินทางไปยังพระอาศรมพระเวสสันดร เมื่อพระเวสสันดรเห็น ก็ให้พระชาลีและพระกัณหาออกไปเชิญเข้ามา ชูชกจึงขู่เด็กทั้งสองเพื่อให้กลัวโดยคิดว่าเมื่อขอไปได้แล้วจะได้ใช้สอยง่าย ก่อนที่ชูชกจะทูลขอพระชาลีพระกัณหาจากพระเวสสันดร ได้พูดหว่านล้อมชักเอาแม่น้ำทั้งห้า (คงคา,ยมนา,อจิรวดี,สรภู,มหิ) เข้ามาเปรียบน้ำพระทัย อันเต็มไปด้วยความกรุณาของพระเวสสันดรเสียก่อนแล้วจึงขอต่อภายหลัง พระเวสสันดรขอให้รอพระนางมัทรีก่อน ชูชกว่าไม่ได้เพราะวิสัยสตรีย่อมมีความเสียดาย พระเวสสันดรจึงขอให้ชูชกไปสู่สำนักพระเจ้ากรุงสญชัย เพื่อจะได้รับพระราชทานทรัพย์สมบัติ แต่ชูชกทูลว่าไม่ได้เพราะพระเจ้ากรุงสญชัย จะหาว่าล่อลวงเอาพระราชนัดดาไปอาจจะต้องโทษ

ดังนั้นจึงขอพาสองกุมารไปสู่เมืองกลิงคราษฎร์เสียในวันนี้ทีเดียว เมื่อพระกัณหาพระชาลีได้ทราบดังนั้นก็กลัว จึงพากันหนีไปซ่อนอยู่ในสระบัว เวลาลงก็ถอยหลังลงไปแล้วเอาใบบัวมาบังตัวเพื่อมิให้เห็น ครั้นชูชกแลหาไม่เห็นสองกุมาร ก็แกล้งตัดพ้อพระเวสสันดรว่าพยักหน้าให้ลูกหนี และหาว่าพูดจาตลบตะแลงต่างๆ พระเวสสันดรจึงออกมาตามรอยเท้าไปถึงสระก็ทรงทราบว่า สองกุมารอยู่ในสระบัวนั้น จึงตรัสเรียกให้ขึ้นมาโดยรำพันว่าเราเป็นลูกกษัตริย์ไม่ควรให้ใครมาติเตียนได้ และกล่าวเปรียบเทียบสองกุมารเป็นสำเภา ซึ่งจะนำพระองค์ให้ไปถึงพระนิพพาน ขอให้ขึ้นมาช่วยยกปิยบุตรทานด้วย พระชาลีก็ขึ้นมาพระองค์จึงตรัสเรียกแก้วกัณหา แก้วกัณหาก็ขึ้นมา สองกุมารกอดพระบาทพระบิดาแล้วทั้งสามกษัตริย์ก็ทรงกันแสง พระเวสสันดรจึงคาดค่าสองกุมารแล้วมอบเป็นทานแก่ชูชกไป

ขณะนั้นก็บังเกิดมหัศจรรย์แผ่นดินไหว ฝูงสัตว์ต่างพากันแตกตื่น เขาพระสุเมรุก็เอนเอียง น้ำในมหาสมุทรก็บันดาลฟุ้งเป็นฟองฝอย พระยานาคขึ้นมาลอยอยู่บนผิวน้ำ พระยาครุฑบินขึ้นเล่นลมบ้าง อากาศเกิดวิปริตและฝนตก เทวดาทั้งหลายพากันอนุโมทนา เมื่อชูชกได้รับพระราชทานสองกุมารแล้วก็เฆี่ยนตีต่อหน้าพระเวสสันดร พระองค์ก็ทรงนิ่งเสีย พระชาลีจึงหันหน้ามาปรับทุกข์กับพระกัณหา และเมื่อถูกชูชกเฆี่ยนตีมากๆเข้าสองกุมารก็รำพันถึงเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับบิดามารดากับบุตร พระเวสสันดรเมื่อได้ยินคำรำพัน ประจวบกับเหตุการณ์ที่รุนแรงเช่นนั้น ก็เกิดโทสะคิดจะขู่ฆ่าชูชกเสีย เพราะชูชกตีสองกุมารต่อหน้าพระองค์โดยมิได้ยำเกรง และเปรียบชูชกเหมือนเบ็ดพระองค์ดุจปลา สองกุมารดุจน้ำ พระโพธิญาณเปรียบประดุจไซ ว่าชูชกทำเช่นนั้นเหมือนกับพรานเบ็ด มาตีปลาหน้าไซ กระทุ่มน้ำให้ปลาตื่น คือไม่ให้พระองค์เป็นเสมือนปลาเข้าไปยังไซอันหมายถึงพระโพธิญาณ แต่ในที่สุดพระองค์ก็ทรงระงับโทสะเสียได้ ชูชกจึงพาสองกุมารและเฆี่ยนตีเรื่อยไป พอเวลาพลบค่ำ พราหมณ์ก็พาทั้งสองล่วงลับประตูป่าไป

กัณฑ์ที่ ๙ กัณฑ์มัทรี

เมื่อชูชกพาสองกุมารไปแล้ว พระอินทร์เกรงว่า ถ้าพระนางมัทรีกลับมาแต่กลางวัน ก็จะเที่ยวติดตามสองกุมาร และอาจจะติดตามไปทัน จึงให้เทวดา ๓ องค์ จำแลงกายเป็นเสือโคร่ง เสือเหลือง และราชสีห์มาขวางทางไว้ พอพระนางมัทรีไปหาผลไม้วันนั้นก็เกิดอาเพศ เก็บผลไม้ได้เพียงเล็กน้อยก็รีบกลับ แต่มาพบสัตว์ทั้งสามนอนขวางอยู่ มาไม่ได้จนเวลาพลบค่ำ พระนางกล่าวขอทางต่อสัตว์ทั้งสามเทวดาจึงเปิดหนทางให้พระนางเสด็จกลับ เมื่อไม่เห็นสองพระกุมารจึงอ้อนวอนถามพระเวสสันดร ถามเท่าไรพระองค์ก็ไม่บอกเพราะเห็นว่าพระนางกำลังเหน็ดเหนื่อย ถ้ามีความโศกเศร้าคิดถึงลูกมากจะเป็นอันตรายถึงชีวิตได้จึงแกล้งกล่าวเป็นที่หึงหวง เพื่อให้พระนางคลายความโศก ว่าพระนางมัทรีมัวไปหลงรื่นรมย์กับชายชู้เสียในกลางป่าจึงกลับค่ำ พระนางทูลขอโทษเท่าไรพระเวสสันดรก็นิ่งเสียมิได้เจรจาด้วย จึงออกเที่ยวตามหาอยู่ตลอดคืน จนรุ่งเช้าจึงกลับมาอาศรมโดยความอิดโรยอ่อนพระทัยจึงสลบไป พระเวสสันดรตกพระทัยสำคัญว่าพระนางสิ้นใจ จึงยกพระเศียรขึ้นวางบนตักแล้วเอาน้ำรดลงที่พระอุระ พระนางก็ฟื้นและทูลถามถึงพระชาลีพระกัณหา พระองค์บอกความจริงและขอให้พระนางอนุโมทนาทานด้วย พระนางก็อนุโมทนาในปิยบุตรทาน พระองค์จึงตรัสเล่าความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในตอนให้ทานให้พระนางฟังตั้งแต่ต้นจนจบ

กัณฑ์ที่ ๑๐ กัณฑ์สักกบรรพ

รุ่งขึ้นท้าวสักกเทวราชทรงดำริว่า สองกุมารพระเวสสันดรก็ประทานให้ชูชกไปแล้ว หากภายหลังมีผู้มาขอพระนางมัทรีพระองค์คงจะประทานให้เสียอีกแล้ว พระเวสสันดรก็จะต้องลำบากในเรื่องการหาอาหารบริโภค จึงแปลงองค์เป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี พระเวสสันดรทรงอนุญาตและหลั่งน้ำเป็นสิทธิ์ขาดแก่พราหมณ์

ครั้งนั้น ได้เกิดความมหัศจรรย์ แผ่นดินไหว ทั่วไปเหมือนครั้งก่อนส่วนพระนางมัทรีก็มิได้มีความรังเกียจแต่ประการใด เพราะเชื่อในความเป็นนักปราชญ์ของพระสวามี พระเวสสันดรได้สังเกตดูอาการของพระนางพระนางทรงทราบ จึงกล่าวขึ้นเพื่อให้พอพระทัยว่าพระนางเป็นข้าของพระองค์พระองค์จะให้แก่ผู้ใดหรือขายหรือจะลงโทษประการใดก็มีสิทธิ์ที่จะกระทำได้

เพราะฉะนั้นการที่จะยกพระนางให้แก่พราหมณ์ครั้งนี้ พระนางก็ทรงยินดีมิได้ขัดขวางพระราชกุศล สมเด็จท้าวสักรินทร์ทรงทราบในพระทัยของสองกษัตริย์ จึงตรัสอำนวยชัยถวายพระนางคืน และเสด็จเหาะลอยอยู่บนอากาศสำแดงตนให้ปรากฏ ว่าเป็นท้าวสักรินทร์ แต่ก่อนจะเสด็จกลับทรงอนุญาตให้พระเวสสันดรขอพร ๘ ประการ

พรที่พระเวสสันดรทูลขอมีดังนี้
(๑) ให้พระเจ้ากรุงสญชัยพอพระทัยในความประพฤติของพระองค์และเชิญกลับพระนคร
(๒) ขอให้มีใจกรุณาผ่อนผันผู้ที่ได้รับโทษประหารชีวิตให้รอดชีวิต
(๓) ขอให้พระองค์เป็นที่พึ่งพำนักของชนทั่วหน้าทั้ง ๓ วัย คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย ปัจฉิมวัย
(๔) ขอให้มีความสันโดษเฉพาะภรรยาของตนไม่ยินดีด้วยภรรยาของผู้อื่น
(๕) ให้มีบุตรสืบราชอิสริยยศตระกูลวงศ์ มีอายุยืน มีอำนาจ และอยู่ในธรรมปฏิบัติ
(๖) เมื่อกลับเข้าพระนคร รุ่งขึ้นเช้าให้มีภักษาหารเกิดด้วยเทพฤทธิ์ พอแก่การบริจาคทาน
(๗) เมื่อทำทานไปเท่าใด ขออย่าให้พระราชทรัพย์ที่มีอยู่หมดไป ขอให้พระทัยเลื่อมใสในการบริจาคทานอยู่เสมอ และขออย่าให้กลับบังเกิดความโทมนัสในเมื่อพระราชทรัพย์หมดไป
(๘) เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ขอให้ได้ไปสู่สวรรค์และให้ได้สถิตสูงขึ้นไป จนถึงชั้นยอด อย่าให้กลับตกต่ำเลย

สมเด็จท้าวสักกรินทราธิราช ก็ทรงประสาทพรให้แล้วเหาะกลับ

กัณฑ์ที่ ๑๑ กัณฑ์มหาราช

ชูชกพราหมณ์ได้พาสองกุมารมาในป่าเป็นหนทาง๖๐โยชน์ในระหว่างทางเทพเจ้าได้คอยบำรุงมิให้เป็นอันตราย ครั้นค่ำชูชกก็ผูกพระพาหา(แขน) สองพระกุมารไว้กับกอไม้ แล้วตนเองปีนขึ้นไปนอนบนคาคบไม้ เทพเจ้ามีความสงสารจึงเนรมิตกายคล้ายพระเวสสันดรและพระนางมัทรี ปลดเถาวัลย์ออก อุ้มสรงน้ำ มุ่นชฎาแต่งองค์ให้แล้ว ให้เสวยอาหารทิพย์และกล่อมให้บรรทมจนรุ่งเช้าทุกวัน ตลอด ๑๐ ราตรีครั้นชูชกมาถึงทางสองแพร่งที่จะแยกไปกลิงคราษฎร์ เทพเจ้าดลใจให้เดินมาทางนครสีพี

ในคืนนั้น พระเจ้ากรุงสญชัยทรงพระสุบินนิมิตว่า มีบุรุษรูปร่างน่ากลัวได้นำดอกบัวมาถวายคู่หนึ่ง ดอกหนึ่งพึ่งแย้ม ดอกหนึ่งยังตูม โหรทำนายว่าพระประยูรญาติที่จากไปจะกลับเข้าสู่พระนคร ครั้นรุ่งขึ้นพระองค์ได้เสด็จออกหน้าพระลาน เทพเจ้าก็ดลใจให้ชูชกพาสองกุมารผ่านหน้าพระที่นั่งโดยหมู่อำมาตย์ราชบริพารมิได้ทักท้วงห้ามปรามแต่ประการใด พระเจ้ากรุงสญชัยทอดพระเนตรเห็นพระราชนัดดาทั้งสอง จึงตรัสใช้ให้อำมาตย์นำชูชกและสองกุมารมาเฝ้า ถามถึงเรื่องต่างๆเกี่ยวกับการนำสองพระกุมารมา ชูชกก็ทูลตามความจริง เหล่าอำมาตย์ พากันติเตียนพระเวสสันดร พระชาลีไม่พอพระทัยจึงทูลพระอัยกาว่า ไม่ควรปล่อยให้หมู่อำมาตย์มาค่อนแคะดูหมิ่นพระราชบิดาต่อหน้าพระที่นั่ง แล้วทูลถึงความลำบากต่างๆที่ทรงได้รับ

พระเจ้ากรุงสญชัยเห็นพระชาลีพระกัณหา นั่งอยู่ข้างล่างกับพราหมณ์อย่างนายกับทาส ไม่สมศักดิ์ศรีของลูกหลวง จึงทรงต่อว่าพระชาลีพระชาลีทูลว่าเป็นทาสของพราหมณ์ไม่กล้าที่จะนั่งร่วมอาสน์กับสมเด็จพระอัยกา พระเจ้ากรุงสญชัยจึงได้ตรัสถามค่าไถ่สองพระกุมารกับชูชก แทนที่ชูชกจักกราบบังคมทูล แต่พระชาลีทูลเสียเองว่า ตามที่พระเวสสันดรคาดค่าไว้สำหรับพระชาลี ๑,๐๐๐ ตำลึงทอง และพระกัณหาค่าเท่าสวิญญาณกทรัพย์สิ่งละร้อยกับทอง ๑๐๐ ตำลึง พระเจ้ากรุงสญชัยก็เบิกพระราชทรัพย์และสวิญญาณกทรัพย์มาพระราชทานแก่พราหมณ์ชูชก และกำหนดพระราชทานสมโภชพระราชนัดดาทั้งสอง ภายหลังพระองค์ทรงกำหนดให้พระชาลีไปทูลเชิญ พระเวสสันดรกลับ แต่พระชาลีทูลว่าเกรงพระบิดาจะไม่ทรงเชื่อ ควรที่พระองค์จะยกพลโยธาออกไปเอง พระเจ้ากรุงสญชัยจึงได้ยกกองทัพออกไปรับพระเวสสันดรตามที่พระชาลีกราบบังคมทูล ระหว่างนั้นพราหมณ์ชูชกได้บริโภคอาหารเกินขนาดจนไฟธาตุไม่อาจเผาให้ย่อยได้ ก็ถึงแก่ความตาย พระเจ้ากรุงสญชัยได้ป่าวร้องหาวงศาคณาญาติให้มารับเงินของพราหมณ์ ก็ไม่มีมีญาติผู้ใดมารับ จึงรับสั่งให้ริบทรัพย์เหล่านั้นเข้าพระคลังหลวงต่อไป

ครั้นถึงวันที่ ๗ ก็เสด็จออกยังเกย เพื่อจะยกพยุหโยธาไปรับพระเวสสันดร และขณะนั้นพราหมณ์ ชาวเมืองกลิงคราษฎร์ ๘ คน ได้นำช้างปัจจัยนาเคนทร์มาถวายคืนพระองค์ จึงรับสั่งให้ พระชาลีทรงช้างปัจจัยนาเคนทร์ เป็นทัพหน้ายกพลออกจากกรุงประทับแรมหลายราตรีจึงลุถึงเขาวงกต

กัณฑ์ที่ ๑๒ กัณฑ์ฉกษัตริย์

เมื่อพระชาลียกทัพหน้ามาถึงสระมุจลินทร์ ก็สั่งให้หยุดเพื่อสร้างพลับพลารับเสด็จสมเด็จพระอัยกา เสียงม้ารถคชแสนยากรก็ก้องกึกพิลึกลั่นเขตเขาวงกต จนพระเวสสันดรตกพระทัย สำคัญว่าข้าศึกคงจะตีพระนครสีพีแตก และปลงพระชนม์พระราชบิดาเสียแล้วจึงยกทัพมาเพื่อจะตามประหารพระองค์เสียด้วย จึงทรงพาพระนางมัทรีไปแอบซ่อนดูกองทัพ เมื่อพระนางมัทรีทอดพระเนตรเห็น ก็ทรงแน่พระทัยว่าเห็นทัพพระเจ้ากรุงสญชัยยกมารับพระเวสสันดร สมดังพรที่ท้าวอัมรินทร์ประสาทให้ จึงทรงเตือนพระราชสามี พระราชสวามีก็ทรงได้พระสติเสด็จกลับมายังอาศรมดังเดิม

พระเจ้ากรุงสญชัยตรัสปรึกษาพระมเหสี พระองค์จะเสด็จไปอยู่อาศรมก่อน ต่อจากนั้นพระมเหสีและพระนัดดาสองกุมารจึงค่อยเสด็จตามไปเป็นลำดับเพราะเกรงว่าถ้าจะเสด็จเข้าไปพร้อมกันจะเศร้าโศกมาก เมื่อพระเจ้ากรุงสญชัยเสด็จไปถึงสองกษัตริย์ก็ทำปฏิสันถาร แล้วพระองค์ได้ทรงตรัสถามถึงทุกข์สุขพระเวสสันดรก็ทรงกราบบังคมทูลโดยตลอด และพระองค์ได้กราบทูลถามพระราชบิดาถึงความทุกข์สุขของพระราชมารดา ข่าวคราวของพระโอรสพระธิดาตลอดถึงความเป็นไปของพระนครสีพี พระราชบิดาก็ทรงเล่าความให้ทรงทราบต่อจากนั้นสมเด็จพระราชมารดาก็เสด็จไปถึง สองกษัตริย์ก็ทรงทำปฏิสันถาร ครั้นเมื่อสองกุมารเสด็จไปถึงอาศรม พระนางมัทรีทอดพระเนตรเห็นก็ทรงกันแสงร่ำไห้ สองพระกุมารก็ทรงวิ่งเข้าสวมกอดพระราชชนนีพิไรร่ำรำพันจนสลบลงไปด้วยกันทั้งสามพระองค์ เมื่อพระเวสสันดรและพระชนกพระชนนี ทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้น ก็ทรงกันแสงล้มสลบไปด้วย เหล่าพระสนมและข้าราชบริพารต่างก็สลบตามกันไปหมดสิ้น

กัณฑ์ที่ ๑๓ กัณฑ์นครกัณฑ์

เมื่อพระเวสสันดรได้ฟังชาวสีพีทูลเชิญเช่นนั้น จะรับเชิญก็เกรงชาวประชาราษฎร์จะหาว่าพระองค์พระทัยเบา จึงทูลถามพระราชบิดาว่ามิเป็นการบังควรแก่เหตุ ครั้งก่อนพระองค์ได้ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยทศพิธราชธรรม ก็ยังถูกประชามติขับไล่เนรเทศพระองค์จากพระนครเสีย

พระเจ้ากรุงสญชัยก็ปลอบโยนขอโทษ และตรัสอ้อนวอนถึง ๒ ครั้ง จึงทรงรับ รวมเวลาบำเพ็ญพรตอยู่ ณ เขาวงกตนานถึง ๙ เดือน ๑๕ วัน ครั้นทรงลาผนวชแล้ว ก็ทำพิธีราชาภิเษกถวายมุรธาภิสิตวารีด้วยสังข์ทั้ง ๓ คือ สังข์ทักษิณาวรรต สังข์สุวรรณ สังข์หิรัญ ได้กลับขึ้นครองราชย์สมบัติดังเดิมแล้วทรงโปรดให้จตุรงคเสนาเล่นมหรสพเป็นการสมโภชครบ ๓ วัน

ส่วนพระนางผุสดีก็ทรงพระภูษาพิเศษ ๓ ตระกูลกับมหามงกุฎและอาภรณ์ต่างๆ เพื่อเสด็จเข้าสู่พระนครภูษา ๔ ตระกูลคือ
(๑) กัปปาสิกพักตร์ ผ้าทำด้วยด้าย
(๒) ไสยพัสตร์ ผ้าทำด้วยไหม
(๓) โขมพัสตร์ ผ้าทำด้วยใยไม้
(๔) โกทุมพรพัสตร์ ผ้าทำด้วยขนสัตว์

ครั้งนั้น ฝูงสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบนั้น ต่างก็มีความเศร้าโศกที่พระเวสสันดรจะจากไป พระองค์เคยแผ่พรหมวิหารไปทั่ว สัตว์เหล่านี้ได้อาศัยพระบารมีคุ้มสรรพอุปัทวอันตรายตลอดเวลา

พระเจ้ากรุงสญชัยได้ทรงประดับหนทางที่พระเวสสันดรจะเสด็จกลับให้งดงาม ด้วยราชวัติ ฉัตร ธง กล้วย อ้อยต่างๆโปรยเครื่องบูชาทั้ง ๕ คือดอกหญ้าแพรก๑ ข้าวสาร ๑ เมล็ดพรรณผักกาด ๑ ดอกมะลิ ๑ ข้าวตอก ๑ เป็นระยะๆ ไปตลอดทางตั้งแต่เขาวงกตจนถึงนครสีพี พระเวสสันดรทรงช้างปัจจัยนาเคนทร์นำขบวนแวดล้อมไปด้วยหมู่สหชาติโยธาปละ พระประยูรญาติเสด็จรอนแรมไปเป็นระยะทาง ๖๐ โยชน์จนถึงนครสีพี เมื่อถึงนครสีพีแล้ว ก็จัดพิธีราชาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติดังเดิม รวมเวลาที่พระเวสสันดรจากพระนคร ๑ ปี ๑๕ วัน

ครั้นพระเวสสันดรกลับมาครองเมืองก็มีฝนสัตตรัตน์เป็นมหัศจรรย์คือ สุวรรณ หิรัญ มุกดา มณีประพาฬ ไพฑูรย์ และวิเชียรตกไปทั่วพระนครเพื่อเป็นทานแก่ชนทั้งหลาย พระเวสสันดรทรงครองราชสมบัติอยู่จนพระชนมายุ ๑๒๐ พรรษาจึงสิ้นพระชนม์

นิทรรศการผลงานชุดมหาเวสสันดรชาดก
ศิลปิน : ลิปิกร มาแก้ว
เทคนิค : หมึกญี่ปุ่น สีฝุ่นบนกระดาษสา
ขนาด : 200 x 120 cm.
ปี : 2021